

Petra Vegnerová: *Candomblé: historie a současnost*

(Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav románských studií, Praha 2016)

Posudek vedoucí práce

Téma diplomové práce Petry Vegnerové se zrodilo z jejího studijního pobytu na Filozofické fakultě Sãopaulské univerzity, během něhož se setkala s fenoménem afrobrazilských náboženství a seznámila se nejen s některými *terreiry*, ale též s antropologem V. G. da Silvou, který se touto tematikou dlouhodobě teoreticky zabývá. Práce se proto neopírá jen o písemné zdroje, ale i o vlastní diplomantčinu zkušenost. Ocenit je třeba i to, že diplomantka ve své práci do značné míry překročila své univerzitní školení a napsala práci směřující k interdisciplinárnosti: na cestě k popisu afrobrazilských náboženství si kromě historie brazilského otroctví musela osvojit poznatky antropologické, etnografické či religionistické.

Široký záběr, který vtiskuje práci určitou celistvost, může být někdy úskalím: např. na s. 51 se mi zdá, že etnografie, etnologie a antropologie jsou pro diplomantku synonyma. Ráda bych se zeptala, zda k tématu existuje též religionistice literatura („nezúčastněnosti“ badatele, probíraná na s. 51–53, by se pochopitelně týkala i religionisty).

Úvodem práce diplomantka podává přehled přístupu brazilských badatelů k černošské otázce (dnes by bylo korektnější říci otázce „afrobrazilské“). Mohu jen litovat, že nechtěla prohloubit svůj pohled na tuto problematiku: o přetrvávajícím zmatku svědčí výklad na s. 12, kde se mé upozornění na zakladatelský význam Gilberta Freyra sice dostalo do poznámky č. 11, hlavní výklad však zůstal nezměněn – za badatele, který nahradil biologizující koncept rasy konceptem kultury, je tam nadále považován Artur Ramos. Ramosův *Brazilský černocho* však vyšel z roku 1934, zatímco Freyrova převratná studie o přínosu černochoů brazilské kultuře (nikoli o mísení ras – to bychom nadále zůstali v rámci biologického pohledu!!!) *Panský dům a senzala* (v hlavním textu zůstal titul nepřeložen) je již z roku 1933. Stejně tak je škoda, že se úvodem neobjevuje alespoň zmínka o teorii poběloštění (*branqueamento*), protože reafrikanizace je do jisté míry sporem již s tímto přístupem, který se zrodil na konci 19. století.

Rozpor v načasování je i v předcházejícím textu: kdyby se byla v Brazílii řešila otázka integrace afrobrazilského obyvatelstva již od roku 1850, jak bychom vysvětlili, že první odborná práce o nich je až z r. 1894 (s. 11)? Pro Brazílii je naopak – na rozdíl od kupř. Spojených států – typické, že praktický rozměr zrušení otroctví zůstával stranou a obtížná integrace propuštěnců abolicionisty samé zaskočila.

Pokud mohu soudit, v dalším textu, kde diplomantka supluje stručnou encyklopedii afrobrazilských náboženství (bránila bych se tomu, považovat za jedno z nich také spiritismus /s. 22/, jak nakonec sama diplomantka v dalším textu /s. 26/ naznačuje), naštěstí podobných zaváhání ubývá a výborný je rovněž slovníček některých pojmů, který usnadňuje orientaci ve složitém tématu. Z výsledného textu popisujícího candomblé je zřejmé, o jak složitou a obtížně popsatelnou náboženskou oblast se jedná, a vyjadřuji Petře Vegnerové uznání za to, že se ve spleti významných detailů neztratila a dokázala se držet zvoleného výkladového schématu.

Doplňující poznámku bych měla k termínu „nação“. Nerozumím, co přesně měla diplomantka na mysli původně „politickým“ významem toho slova, s obdobnou etnicko-náboženskou sémantikou se však lze setkat u téhož slova, které bylo používáno na Iberském poloostrově i v Brazílii pro Židy (*gente da nação*).

Úběžníkem práce je šestá kapitola věnovaná reafrikanizaci a desynkretizaci candomblé, která představuje fenomén v českém prostředí podle mých vědomostí dosud nepopsaný (z původních českých prací se tématu dotýká diplomová práce V. Lochmana *Iniciace v brazilském candomblé*, Brno 2009). Zde se interdisciplinarita dále obohacuje o sociologii náboženství, dotýká se brazilské a afrobrazilské identity a podobně jako v systému kvót pro afrobrazilské studenty se dotýká otázky možného afrobrazilského rasismu (zajímavým příspěvkem by v tomto kontextu mohlo být hnutí *negritude*).

Petra Vegnerová ve své práci prokázala schopnost samostatně zpracovat obtížné téma, nalézt a opatřit si příslušnou literaturu, vpravit se do vědních oborů přímo nesouvisejících s hlavním záběrem jejího filologického studia, práce ukazuje velkou míru osobního nasazení a zaujetí předmětem studia. Jinak dobrou úroveň práce však zbytečně kazí ledabylé zacházení s jazykem, které je vždy také projevem jisté ledabylosti myšlenkové a vede k neschopnosti předat jasnou informaci. Např. na s. 8, kde diplomantka píše: „Je to polyteistické náboženství, které prošlo bouřlivým vývojem, když bylo v minulosti zakázáno a pronásledováno.“ Znamená to, že prošlo tímto vývojem po svém zákazu, jak napovídá syntax, nebo po zrušení tohoto zákazu? Nebo na s. 12: „záměr získat dostatek informací k urychlení tohoto zániku, který považoval za důvod opožděnosti Brazílie“ – co je předmětem poslední vedlejší věty? Někdy pod českým textem prosvítá stavba portugalštiny (s. 33: „což je dělalo méně vhodnými kandidáty k synkretismu s křesťanstvím“). V češtině asi nelze říci „Pombagiry sukni“ (s. 35). Na s. 44: „termín víra v orixy [...], který ale také dělí na jednotlivé národy“ (kromě toho se domnívám, že *religião* nelze překládat jako „víra“).

Prosila bych o vysvětlení pozn. 17 na s. 16: pokud termín „negro da Guiné“ skutečně označoval otroka z Guineje, jak mohl být tento muž současně synem pohana z Angoly? A nekoliduje toto tvrzení s pozn. 41 na s. 9?

Pochybnost mám též o pozn. 17 na s. 18: co si představit pod tím, že Afričané byli během 18. století přesunuti do jiných měst, zejména do dolů? Nejde zde spíš o Minas (Gerais) – jak by plynulo z informací na s. 32?

Na s. 33 mám za to, že slovo kreol je použito neadekvátně: *crioulo* znamená černocho narozeného v Brazílii (v kontrastu s černochem přivezeným z Afriky), v češtině se ale pro slovo kreol vžil význam jiný.

Nebylo by lépe překládat v křesťanském kontextu *santo* jako „světec“?

Nevím, zda by se na s. 50 nemělo mluvit spíše o bělošském a černošském candomblé než o candomblé bílém a černém.

Je škoda, že u práce tak podnětné a materiálově bohaté nenašla diplomantka dost trpělivosti, aby ji dotáhla k lepšímu výsledku, a nevyužila možných konzultací, které by k němu jistě přispěly. Navrhuji hodnocení v rozpětí velmi dobře – výborně.

V Praze 3. září 2016

Mgr. Šárka Grauová, Ph.D.